

ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ρούλα μακρή

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2015

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Πρότυπου Εκπαιδευτικού Οργανισμού

“ρούλα μακρή”

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ
ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015 –ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

A1. Το έργο του Δ. Σολωμού έχει δεχτεί επιρροές και από το δημοτικό τραγούδι. Πιο συγκεκριμένα επίδραση από τη δημόδη παράδοση εντοπίζεται με το επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό της δομής του ποιήματος που είναι η σύνθεση των στοιχείων ανά τρία. Για αυτό στους στίχους 14 – 16 του 4[21] μέρους ο ναυαγός νομίζοντας ότι γνωρίζει την οπτασία από το παρελθόν του, ανακαλεί τρεις περιπτώσεις από τα παιδικά του βιώματα που του τη θυμίζουν. Ίσως την είχε θαυμάσει ως εικόνισμα μέσα σε ναό, ίσως την είχε πλάσει με τη φαντασία του ως ερωτικό ίνδαλμα, ίσως ήταν μια μορφή φανταστική των ονείρων της βρεφικής του ηλικίας. (Εναλλακτικά μπορούν να αναφερθούν οι στίχοι 16-20, 5[22])

Επιπλέον, παρατηρείται ιαμβικός 15σύλλαβος στίχος (υ - , άτονη και τονισμένη συλλαβή) που είναι και «απηρτισμένος». Οι δεκαπέντε συλλαβές χωρίζονται ανά ζεύγη καθώς ο τόνος πέφτει στις ζυγές και υποχρεωτικά στη δέκατη τέταρτη και προτελευταία συλλαβή δημιουργώντας ρυθμό. Έτσι, η μελωδία για παράδειγμα στο στίχο 36 της ενότητας 4[21] είναι η ακόλουθη «Μα-κριά / 'πό-κεϊθ' / έ-γιό / μι-σα / τές-φοϋ / χτες-μου / κι έ-βγῆ / κα» με προφανή συνίτηση (συμπροφορά φωνηέντων σε μια συλλαβή) στο σημείο «κι έ-βγῆ/ κα», όπου παρατηρείται χασμωδία (ακολουθία φωνηέντων).

Σημαντική, επίσης, είναι η χρήση της πανελλήνιας ποιητικής δημοτικής γλώσσας και η επιλογή του ποιητή να διατηρήσει λέξεις του τοπικού του ιδιώματος. Στο στίχο «Ξάφνου όχ τά βάθη τοῦ βουνοῦ, κι ό ἥλιος τό στολίζει.» διακρίνουμε την ποιότητα της δημοτικής έκφρασης που είναι ανεπιτήδευτη και ακριβής, αλλά και τον τύπο «όχ» (από) που παραπέμπει στους ιδιωματικούς τύπους της ποιητικής του γλώσσας και αποτυπώνει την καταγωγή του ως στοιχείο αυθεντικότητας.

(Εναλλακτικά, μπορεί να αναφερθεί η παράσταση του αδιανόητου καθ' υπερβολή, στ. 7, 4[21], σημείωση 27 από σχολικό βιβλίο)

B1. Ο Β. Αθανασόπουλος ισχυρίζεται ότι το φως έχει τη δυνατότητα στο ποιητικό έργο του Δ. Σολωμού να παραλλάσσει τα πράγματα και να αποτυπώνει ένα τοπίο μεταμορφωμένο και μεταφυσικό. Το φως γίνεται αντιληπτό ως θεϊκό στοιχείο, ως το βλέμμα του Θεού στη γη, εκπέμπεται είτε από τα φυσικά (φεγγάρι, αστέρια) είτε από υπερφυσικά στοιχεία (αιθέρια πλάσματα). Με λίγα λόγια, μπορεί να φωτίζει τη γη και να διευκολύνει τη ζωή των ανθρώπων σε αυτήν ή να είναι φορέας της θεϊκής φύσης και στοιχείο της κυριαρχίας και της παρουσίας του Θεού στη γη. Έτσι, αποκαλύπτει ένα τοπίο στο οποίο καταργούνται οι φυσικοί νόμοι.

Τα στοιχεία αυτά προβάλλονται έντονα στο τρίτο και τέταρτο απόσπασμα. Όταν σείεται το είδωλο του φεγγαριού στην επιφάνεια της θάλασσας και αναδύεται η Φεγγαροντυμένη, το τοπίο μεταμορφώνεται σε χώρο μεταφυσικό. Στο στίχο 10, 3[20], το φεγγάρι καθρεφτίζεται στην ήρεμη επιφάνεια της θάλασσας και τρεμοπαίζει ως το μέσο για τη μετάβαση της αφήγησης από την αγαπημένη στην οπτασία. Η αντανάκλαση του φωτός στη γαλήνια θάλασσα συνθέτει μια λυρική εικόνα που αποκαλύπτει το όραμα. Έτσι, προμηνύεται ο θάνατος της αγαπημένης ενώ η σχεδόν ταυτόχρονη εμφάνιση της οπτασίας ενισχύει την άποψη ότι πρόκειται για την ψυχή της κόρης που χαιρετά για τελευταία φορά τον καλό της.

Στη συνέχεια, στο στίχο 13, 3 [20] το φεγγάρι τρέμει μπροστά στην εξιδανικευμένη οπτασία και την αναδεικνύει. Εκφράζει τον έρωτά του στην ουράνια όψη της θεάς που αναδύθηκε μέσα από τη θάλασσα ως «κρυφό μυστήριο». Ακολουθως, στην ενότητα 4[21] στους στίχους 1-2 τα αστέρια συγκλονίζονται καθώς το βλέμμα της Φεγγαροντυμένης στρέφεται προς εκείνα και την προβάλλουν με το φως τους, χωρίς να την εξαφανίσουν και να την επισκιάσουν. Αγαλλιάζουν από το κοίταγμά της και τη λούζουν με το εκθαμβωτικό τους φως. Ουράνια σώματα τη φωτίζουν (ετερόφωτη μορφή) και αποτυπώνουν την σχέση τής γυναικείας μορφής με τη φύση με μια ένταση ερωτική.

Τέλος, η κορυφωτική εικόνα της φωτοχυσίας προβάλλεται στους στίχους 7-8, 4 [21]. Έντονη λάμψη πηγάζει από την οπτασία και μετατρέπει τη νύχτα σε μέρα και την πλάση σε ναό με κυρίαρχη θεότητα τη Φεγγαροντυμένη, ως αυτόφωτη μορφή. Ο περιβάλλον χώρος μεταμορφώνεται, μετουσιώνεται σε Οίκο του Θεού και εναρμονίζεται με τα δρώμενα της μεταφυσικής εμπειρίας. Αυτό το στάδιο ολοκληρώνει το θαύμα του φωτός που αποτελεί μέσο μετάβασης από το φυσικό στο μη φυσικό επίπεδο. Έτσι, ο ήρωας μαγεμένος οδηγείται στην έκσταση και αποπροσανατολίζεται από το σκοπό του. Δηλώνεται η θρησκευτική μυσταγωγία του Σολωμού και ο ανιμισμός που τον διακρίνει.

Συγκεφαλαιωτικά, η Φεγγαροντυμένη κατορθώνει να προκαλέσει τη μεταβολή αυτή, καθώς και η ίδια αποτελεί πλάσμα με θεϊκές ιδιότητες, οι οποίες γίνονται εμφανέστερες από το θεϊκό φως που εκπέμπει με μεταμορφωτική δύναμη. Το θαλασσινό τοπίο γίνεται χώρος πνευματικός, χώρος όπου δρουν υπερφυσικές δυνάμεις, την παρουσία των οποίων δεν μπορεί να αντιληφθεί κανείς μόνο με τις αισθήσεις του, καθώς χρειάζεται και η συνδρομή της βαθιάς πίστης στο θεϊκό στοιχείο. Τέλος, επιβεβαιώνεται ότι η Φεγγαροντυμένη ενσαρκώνει αξίες κοσμικές που υπερβαίνουν το στενά εννοούμενο ανθρώπινο πεδίο, δηλαδή τη θειότητα της φύσης που συντίθεται από το ιδεώδες του κάλλους και του αγαθού, συνδεδεμένα με το καθολικό ερωτικό πνεύμα που συνέχει το Σύμπαν και η φύση εκλαμβάνεται ως χώρος του κάλλους και της αρμονίας, με τη χριστιανική αντίληψη της ζωής που αντιμετωπίζει το κάλλος ως ηθικό μέγεθος.

B2. α) Μέσα από την αφήγηση του κεντρικού επεισοδίου, ο ποιητής φροντίζει έντεχνα, με αφηγηματικές αναδρομές στο παρελθόν («αναλήψεις») και ανοίγματα στο μέλλον («προλήψεις»), να υφάνει ταυτόχρονα ολόκληρη την ιστορία του ήρωα, πριν και μετά το ναυάγιο. Έτσι ο μύθος αναπτύσσεται παράλληλα σε τρία χρονικά επίπεδα στο απόσπασμα 5[22].

Το κεντρικό επεισόδιο καλύπτει το χρόνο του ναυαγίου και της θαυμαστής εμπειρίας. Στους στίχους 1-4 η φεγγαροντυμένη αντιδρά εκδηλώνοντας συναισθήματα για τον πόνο της ψυχής του Κρητικού και απροσδόκητα εξαφανίζεται αφήνοντας το δάκρυ της ως παρακαταθήκη στον ήρωα. Επίσης, στους στίχους 15, 21-22 ο ναυαγός συνεχίζει να παλεύει με τα άγρια κύματα της άλογης φύσης.

Στους στίχους 5-14 αναπτύσσεται το χρονικό επίπεδο με τη ζωή του πρόσφυγα και επαίτη Κρητικού μετά το ναυάγιο και το χαμό της κόρης (πρόληψη). Ειδικότερα, αναφέρεται στη μεταβολή του ήθους του και στη γενικότερη επίδραση της φεγγαροντυμένης στη μετέπειτα ζωή του. (Κατόπιν, κάνει ανάκληση του αγωνιστικού παρελθόντος του όταν πολεμούσε τους Τούρκους (στ. 6) και στη συνέχεια κάνει επάνοδο στην κανονική αφήγηση του ναυαγίου σαν αναδρομική αφήγηση μέσω του λογοτεχνικού ευρήματος του ονείρου (στ. 10-12).)

Τέλος, στους στίχους 16-20 αναφέρεται στην προϊστορία του ήρωα στην Κρήτη. Κάνει αναδρομή στα νιάτα του καθώς και στους ηρωικούς αγώνες που είχε κάνει με τους Τούρκους για την ελευθερία της Κρήτης. Αξιοσημείωτο είναι ότι χρησιμοποιείται ως μέσο μετάβασης στα διάφορα επίπεδα χρόνου το χέρι.

β) Στους στίχους 9-11, 4[21] κυριαρχεί το εκφραστικό μέσο της παρομοίωσης. Η ολόφωτη μορφή της φεγγαροντυμένης στρέφει το κεφάλι της και το βλέμμα της προς το ναυαγό που βρισκόταν μπροστά της μέσα στη θάλασσα και τον κοίταζε σαν να την είχε μαγνητίσει. Ταυτόχρονα, την κοίταζε κι εκείνος προφανώς εκστατικός. Αυτή η έλξη, αυτό το επίμονο κοίταγμα είχε διάρκεια. Η φεγγαροντυμένη και η στροφή του βλέμματός της προς τον Κρητικό παρομοιάζονται με μια πυξίδα και τη μαγνητική βελόνα της («πετροκαλαμίθρα») που στρέφεται πάντα στο Βορρά. Τη θεά φαίνεται να την ελκύει ο ήρωας και είναι η ματιά της που τον βάζει σε κατάσταση ύπνωσης. Εξάλλου, το φαινόμενο του μαγνητισμού αξιοποιήθηκε μεταφορικά για την έλξη μεταξύ ψυχών, πνευμάτων, σωμάτων σε πάμπολλα κείμενα ήδη από την αρχαιότητα. Άλλη έννοια της λέξης («πετροκαλαμίθρα») είναι το αλεξικέραυνο με το οποίο συγκρίνεται η θεά. Έτσι, καλείται να εξουδετερώσει την οργή του κεραυνού, που πέφτει επικίνδυνα πολύ κοντά στην κοπέλα του.

Γ1. α) Ο ναυαγός έχει την εντύπωση ότι είχε γνωρίσει τη φεγγαροντυμένη στο παρελθόν ως εξιδανικευμένη μορφή (στ. 13 – 17, 4[21]). Ωστόσο, δε θυμάται καλά και γι' αυτό ανακαλεί τρεις περιπτώσεις από τα παιδικά του βιώματα (μοτίβο των τριών). Ίσως την είχε θαυμάσει ως αγιογραφία σε ναό, ίσως την είχε πλάσει με τη φαντασία του ως εφηβική φαντασίωση, ίσως ήταν όνειρο της βρεφικής του ηλικίας. Αυτή η αναζήτηση στο παρελθόν φανερώνει τον ιδεαλισμό του Σολωμού για τη μελέτη της πλατωνικής θεωρίας. Σύμφωνα μ' αυτήν, ό,τι αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος με τις αισθήσεις είναι ομοίωμα των ιδεών. Αυτόν τον κόσμο η ψυχή τον έχει γνωρίσει στο παρελθόν σε ένα προσωπικό στάδιο και με την ανάμνηση αναγνωρίζει στα είδωλα τα αληθινά όντα. Άρα, τεκμηριώνεται η φιλοσοφική ερμηνεία της θεάς που ως μεταφυσική σύλληψη ενσάρκωνε πλατωνικές ιδέες.

β) Η επίδραση της φεγγαροντυμένης εκδηλώνεται μέσω του δακρύου που σταλάζει στην παλάμη του και μεταβάλλει το ήθος του (στ. 3-8, 5[22]). Με την εξαφάνιση της θεάς ο ήρωας εξομολογείται ότι από αιμοσταγής και εκδικητικός πολεμιστής έχει μεταβληθεί σε έναν άνθρωπο που διακατέχεται από ανθρωπισμό, μιας και επιβιώνει από τη φιλανθρωπία των συνανθρώπων του. Ωστόσο, το δάκρυ έχει και αρνητικές συνέπειες στη ζωή του αφού έχει χάσει πια το σθένος, την ορμή και την αντρείοσύνη του ως πολεμιστής, έχει αλλάξει ριζικά το ήθος του και από αγωνιστής έχει καταντήσει ένας δυστυχισμένος πρόσφυγας. Όλη αυτή η κατάσταση αποτυπώνεται με την αναφορά στο «δακρυσμένο μάτι» που υποδηλώνει τη δυστυχία που τον χαρακτηρίζει.

Δ1. Σχεδιαγραμματικά:

Ομοιότητες:

- Και στα δύο κείμενα γίνεται αναφορά σε θαλασσινές θεότητες με μεταφυσικές και εξωπραγματικές ιδιότητες.
- Αναλογία αποτελεί η μαγνητική έλξη που αναπτύσσεται ανάμεσα στον πρωταγωνιστή και στην οπτασία.

Διαφορές:

- Στο ποίημα του Σολωμού η θεϊκή γυναίκα έχει αυτοπεποίθηση και επικοινωνεί έμμεσα με τον ήρωα (στ. 11-12 και 27, 4[21]), ενώ στο ποίημα του Καρυωτάκη η θεϊκή μορφή προκαλεί φόβο στον αφηγητή που κρύβεται τρομαγμένος (στ. 3).
- Στα κείμενα διαφέρει η σκηνοθετική εικονοπλασία. Στον Κρητικό η σκηνή εξελίσσεται στη μέση του Κρητικού Πελάγους στη διάρκεια μιας νύχτας και τα πρόσωπα που παρευρίσκονται είναι ο ναυαγός, η καλή του και η φεγγαροντυμένη. Αντίθετα στο παράλληλο το σκηνικό τοποθετείται σε μέρα με ήλιο σ' ένα παραθαλάσσιο ακρογιάλι με βράχια και δύο πρωταγωνιστές, τον αφηγητή και τη νεράιδα.
- Το μοτίβο της φύσης παρουσιάζεται με διαφορετικό τρόπο. Στο Σολωμό εμφανίζεται αρχικά σε άλογη μορφή βίας πριν από την παρουσία της φεγγαροντυμένης και μετατρέπεται σε έλλογη μορφή με την ανάδυση του κρυφού (μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια). Αντίθετα, στον Καρυωτάκη δεν παρατηρείται μεταβολή φυσικών φαινομένων με τη θάλασσα να είναι ταραγμένη, με απαλά κύματα καθ' όλη τη διάρκεια του επεισοδίου.

Σχολιασμός Θεμάτων:

Τα θέματα της λογοτεχνίας κατεύθυνσης χαρακτηρίζονται σαφή αν και δεν ήταν αναμενόμενη η εξέταση του Κρητικού μετά τις πανελλαδικές του 2011 και του 2013. Ωστόσο, τα ζητούμενα ανταποκρίνονται στο επίπεδο των μαθητών Γ' λυκείου και αναφέρονται σε βασικά ζητήματα των δοθέντων αποσπασμάτων.

Τομέας Λογοτεχνίας «ρούλα μακρή»